

BUITEN

13^E JAARGANG N^O. 18.

ZATERDAG 3 MEI 1919.

BERGAMO. DE OUDE KLOKKENTOREN EN DE TRAP VAN DE STADSBIBLIOTHEEK.
MERKWAARDIG IS DE OVEREENKOMST VAN DEZEN TOREN MET DIEN VAN BERLAGE'S
NIEUWE BEURS TE AMSTERDAM.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN MEI, DOOR A. A. N.	BLZ. 206
BROEDERSCHAP (17), DOOR JOHN GALSWORTHY	„ 207
BERGAMO, NAAR P. PESENTI, DOOR L. MAZZOLENI, (VERTALING VAN P. MICHE), GEÏLLUSTREERD	BLZ. 205, 208—210
BOEKBESPREKING, DOOR E. TH. W.	BLZ. 209
DE KUNST VAN KIEVITSEIEREN ZOEKEN (VERVOLG), DOOR W. HIELKEMA EN A. TERPSTRA	„ 210
DWERGPINSCHERS, DOOR MR. P. H. L. LAMBERTS HURRELBRINCK, GEÏLLUSTREERD	„ 211
VERDWENEN KLOOSTERS IN ROTTERDAM, DOOR K. L. SCHAMP, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 212—214
LENTE (GEDICHT), DOOR J. G.	BLZ. 214
VERSAILLES EN TRIANON, DOOR L., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 215—216
DE PELSJAGERS (SLOT), DOOR HULBERT FOOTNER (34).	BLZ. 215

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Aan onze abonné's.

Een boek dat vóór den oorlog voor een daalder kon worden verkocht, kan tegenwoordig niet voor het dubbele worden gemaakt. (Westminster Gazette).

Toen in November 11. de oorlog eindigde en de wapenstilstand gesloten werd, meenden wij dat de aanmaakkosten van ons blad zouden dalen. Helaas, het tegenovergestelde is het geval. Zooals algemeen bekend is, stegen in de laatste weken de loonen opnieuw, maar ook de prijzen der materialen. Het papier b.v. waarop het blad thans gedrukt wordt, kost per jaargang belangrijk meer dan wij aan abonnementsgeld ontvangen. En toch is dit papier slechts „Ersatz”. Het eigenlijke kunstdrukpapier, waarop de illustraties zoo mooi uitkomen, is tot heden niet te krijgen. Wij kunnen echter aankondigen dat dit over eenige weken weer in ons bezit kan zijn, maar, de helft duurder dan dit „Ersatz”, dat reeds 5 maal zoo duur is als het kunstdrukpapier dat wij vóór den oorlog gebruikten!

Wij moeten daarom onzen abonné's vragen ons blad door deze crisis heen te helpen en het goed te keuren, dat wij een crisis-toeslag van 25 pCt. op den abonnementsprijs leggen. Dat is slechts 5 cent per week. Wij zijn daarmee volstrekt niet geheel geholpen, maar hebben ons dan nog heel wat kosten te getroosten om dit mooie blad in het leven te houden, tot de tijden weer eenigszins normaal worden, wat naar wij hopen voor het einde van dit jaar wel het geval zal zijn.

De uitgevers,
SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL.

DE STERRENHEMEL IN MEI.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrebeelden voor 13,5 uur sterretijd, d.i. omstreeks 10 uur middelen tijd of 11 uur zomertijd. Men zie het Meikaartje van de N. R. Ct., dat voor 12,5 uur sterretijd geldt, maar dat ook een uur later nog wel bruikbaar is.

Zenith: Groote Beer, Jachthonden;

Noorden: Andromeda, kleine Beer, Cassiopeia, Cepheus, Giraffe, Hagedis, Perseus;

Noordoosten: Draak;

Oosten: Arend, Hercules, Lier, Pijl, Slangendrager, Vos, Zwaan;

Zuidoosten: Boötes, Kroon, Slangendrager;

Zuiden: Centaurus, Maagd, Raaf, Schorpioen, Slang, Waterslang, Weegschaal;

Zuidwesten: Beker, Hoofdhaar van Berenice, Waterslang;

Westen: Eenhoorn, kleine Hond, Kreeft, groote en kleine Leeuw, Lynx, Sextant, Tweelingen, Waterslang;

Noordwesten: Wagenman.

De Melkweg is in den vooravond slechts flauw zichtbaar, maar na middernacht des te prachtiger. Zie Buiten IX No. 14, waarin ik aangaf dat de merkwaardigste Melkwegdeelen om 19 uur sterretijd het gunstigste voor de waarneming staan. Maar

ook te 17 uur, d.i. 15 Mei te half twee na middernacht staan de sterrebeelden Arend en Schutter al hoog genoeg, om de heldere Melkwegwolken goed te zien.

Zodiakaallicht en Gegenschein kunnen in Mei niet goed worden waargenomen.

Ook voor *Algol minima* is de maand zeer ongunstig. Het sterrebeeld Perseus staat te 15 uur sterretijd in het Noorden, dat is te half één middelen tijd (half twee zomertijd) in het begin van Mei, te half elf (half twaalf zomertijd) in het einde der maand. De ster χ *Cygni* neemt nu snel in helderheid toe, en wordt een interessant waarnemingsobject voor een binocle; het maximum zal waarschijnlijk half Mei bereikt worden.

R Coronae en *Nova Aquilae*, beide thans van de zesde grootte, zijn de laatste weken niet merkbaar veranderd.

In de eerste dagen van Mei zijn er na middernacht vallende sterren in den Waterman te zien. Deze *Aquariden* zijn te beschouwen als lichaampjes, die vroeger deel uitmaakten van de beroemde *Komeet van Halley*, die vele lezers van „Buiten” zich uit het voorjaar van 1910 zullen herinneren. De maan, die den 15^{en} Mei vol is, zal niet hinderen.

De *tijdsvereffening* blijft in Mei vrij wel gelijk, en van gering bedrag; den 1^{en} is de zon drie minuten bij de klok vóór, den 15^{en} vier minuten, in het eind der maand twee minuten.

Den 29^{en} Mei heeft er een *totale zonsverduistering* plaats, zichtbaar in Zuid-Amerika, in Afrika en op den Atlantischen Oceaen. Zooals men weet, keert telkens na een periode van 18 jaar en 11 dagen dezelfde reeks van zons- en maansverduisteringen terug. Deze eklipsperiode was onder den naam *Saros* al aan de Babylonische en Grieksche astronomen bekend. Een zoneklips kan zich vele Sarossen (tot 70 toe) achtereen herhalen, waarbij het karakter zich langzamerhand wijzigt: de eklips is eerst een twaalfal Sarossen achtereen partieel, kan daarna 45 malen als totale eklips worden gezien, en is dan weer 12 malen partieel.

De eklips van 29 Mei a.s. is een herhaling van die van 18 Mei 1901, voor welke waarneming een Nederlandsche expeditie is uitgerust naar Sumatra, die helaas bij gedeeltelijk bewolkten hemel haar waarnemingen heeft moeten verrichten en die dus geen succes is geweest. De eklips van 1901 had den buitengewoon langen duur van 6^m. 5, die van 1919 zal op zeker punt van den Atlantischen Oceaen zelfs 6^m. 8 duren. Het eiland St. Paul, vrij wel onder den evenaar gelegen, ziet de zon 6^m. 7 lang verduisterd, terwijl sommige kustplaatsen van Brazilië (Fortaleza) en Midden-Afrika (Libreville aan de golf van Guinea) nog een totale eklips van meer dan vijf minuten te zien krijgen.

Mercurius en *Mars* zijn niet waarneembaar.

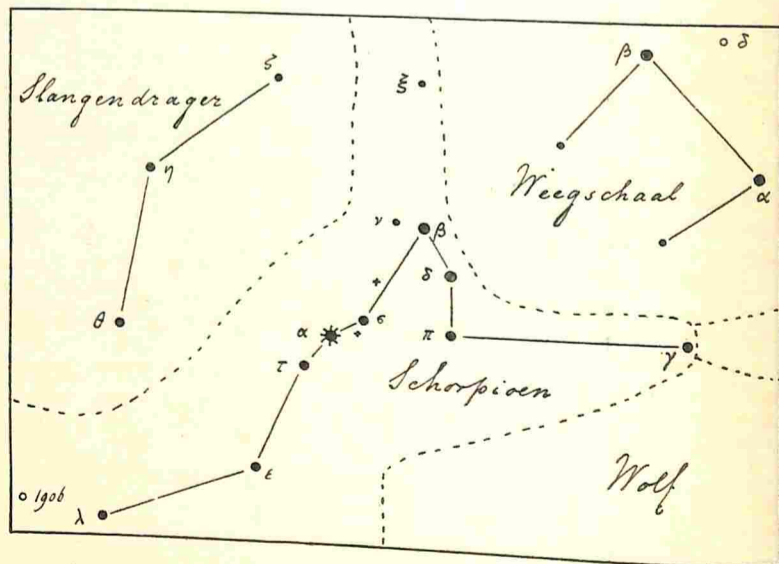
Venus gaat in Mei meer dan drie uur na de zon onder en is een luisterrijke avondster. De schijngestalte verandert nog maar weinig en blijft iets voller dan een Eerste Kwartier. De middellijn neemt toe van 14" tot 17".

Jupiter gaat half Mei al voor middernacht onder. Den 26^{en} Mei komt de planeet in samenstand met *Venus*: een mooie gelegenheid om door eigen aanschouwing een begrip van de beweging der planeten te krijgen. Beide hemellichten loopen naar het Oosten, *Jupiter* langzaam, *Venus* snel. De afstand bedraagt 1 Mei 26°, 11 Mei 15°, 21 Mei 5°; den 26^{en} haalt *Venus* de andere planeet in en gaat er op 2° afstand boven langs. Den 31^{en} Mei is de afstand alweer 6° geworden, maar nu staat *Venus* links, d.i. dus ten Oosten van *Jupiter*.

Saturnus gaat half Mei anderhalf uur na middernacht onder; ook deze planeet loopt langzaam Oostwaarts, in den Leeuw, en nadert weer tot *Regulus*. Zooals men zich herinnert, stond zij in den afgelopen winter geruimen tijd in de onmiddellijke nabijheid van deze ster.

DE SCHORPIOEN EN DE WOLF.

Het zomersterrebeeld *Schorpioen* is alleen tusschen 15 en 19 uur sterretijd goed te zien: in Januari komt het kort voor

zonsopkomst in zicht, en in September verdwijnt het in de avondschemering. Maar dat geldt alleen voor het Noordelijke deel der constellatie, dat men met behulp van de sterren van

den Slangendrager, waarvan er een paar op het kaartje staan, op zomeravonden gemakkelijk in het Zuiden zal kunnen vinden.

De sterren λ en ϵ zijn alleen omstreeks 17 uur sterretijd heel laag boven den Zuider-horizon te zien en dus in April en Mei na middernacht, in het begin van Juni omstreeks middernacht en in Juli te ongeveer half 10 (half 11 zomertijd). En wie het prachtige sterrebeeld op zijn best wil zien, moet Zuidelijker landen opzoeken, waar λ en ϵ hooger boven den horizon rijzen, en ook eenige heldere sterren van nog lagere declinatie te zien zijn.

De Schorpioen komt onder den naam $\Sigma\sigma\rho\pi\iota\omicron\varsigma$ bij Ptolemaeus voor. Ook den naam van de roode ster der eerste grootte Antares ($\text{'}\text{Αντάρης}$) treft men reeds in den Almagest aan. Hij beteekent: tegenhanger van Ares (Mars), maar dat slaat hoofdzakelijk op de kleur, want Mars wordt in den regel veel helderder gezien dan Antares.

Antares is een enge dubbelster: op 3" afstand van de roode hoofdster staat een gewoonlijk groen genoemde niet gemakkelijk zichtbare begeleider van de zevende grootte. Verdere dubbelsterren zijn β (2^m en 5^m, afstand 14") en ν (4^m en 7^m, afstand 41"); bij nader onderzoek blijkt deze laatste ster uit twee zeer enge paren te bestaan, zoodat het geval lijkt op dat van ϵ Lyrae (zie No. 40 van den elfden jaargang).

De ster ξ eindelijk is een merkwaardige drievoudige ster. De hoofdster der vierde grootte is een eng paar, dat in 44 jaren een draaiing om het gemeenschappelijk zwaartepunt volvoert; op 7" afstand staat een begeleider van de zevende grootte, die een zeer gecompliceerde beweging heeft, zoodat het geval te vergelijken is met dat van ζ Cancri (Buiten XIII No. 1).

Er staan twee mooie sterrenhoopen op de kaart: Messier 4 tusschen α en σ , en wat Noordelijker Messier 80. In dit nevelachtig object zag Auwers in 1860 een ster van de zevende grootte opvlammen, die langzaam in helderheid afnam, en onder den naam van T Scorpii als een *Nieuwe Ster* te boek staat. Een tweede *Nova*, in 1906 ontdekt, vindt men bij λ ; deze ster is niet helderder dan de 9e grootte geworden. Er zijn overleveringen van nog meer Nieuwe Sterren, die in dit deel van den Melkweg verschenen zouden zijn; zoo o.a. een in 134 v. Chr., genoemd in Chineesche en Grieksche geschriften en die voor Hipparchus de aanleiding geweest zou zijn tot het samenstellen van den sterrencatalogus, welke is Ptolemaeus' Almagest voor ons is bewaard gebleven.

Het sterrebeeld *Wolf*, ten Zuidwesten van den Schorpioen, biedt niets, dat hier vermeld behoeft te worden. Het komt onder den naam $\Theta\eta\iota\omicron\nu$ (d.i. dier) in den Almagest voor.

A. A. N.

BROEDERSCHAP

17) DOOR JOHN GALSWORTHY.

Uit het Engelsch vertaald door Leny Grondel—Chotzen.

DEN zakdoek gereed houdend, ging ze voorbij een groepje van vijf vrouwen, dat zich daar voor de deur had verzameld. Daarbij trachtte ze het onverschillig air van Martin na te bootsen. Drie vrouwen zaten op de stoep, twee stonden er voor. Een van hen, een jonge vrouw met een rond, open gezicht, was klaarblijkelijk hoog zwanger. Een ander met een klein donker gezicht en grijs haar, dat slonzig om haar hoofd slierde, rookte een steenen pijp. Van de drie, die op de stoep zaten, had er een, die nog heel jong scheen, een vaalwit gezicht als een vuil hemd, en blauwe oogen. De tweede, die in totaal versleten en gerafelde kleeren stak, gaf een zuigeling de borst. De derde, met een vuurrood drankgezicht, had haar roode armen in de zij gezet en riep van het stoepje af vriendelijk bedoelde vuile aardigheidjes naar een buurman, die aan den overkant uit het raam hing.

In Thymes gemoed groeide de afschuw, en daar zij hieraan niet dorst toe te geven, zette zij de tanden op haar onderlip en draaide haar hoofd om, pijnlijk voelend, met de desillusie, die slechts in een jongemeisjeshart wortel kan schieten, dat haar eigen sekse zich zoo kon vergooien. De vrouwen keken haar brutaal aan en op de verschillende gezichten drukte eerst dezelfde vage, wreede, belangstelling, die zich ook aanvankelijk van Thyme had meester gemaakt, haar stempel, daarna dezelfde kwalijk verborgen vijandelijkheid en veroordeeling alsof ook zij bij het gezicht van de onbezoedelde reinheid van dit jonge meisje, bij haar van schaamte gloeiende wangen en onbevekte kleeren voelden, dat haar sekse haar allen had uitgestooten. Met smalende bewegingen van haar monden en lichamen verkondigden zij daar op de stoep haar vast geloof in haar eigen deugd en de werkelijkheid van haar eigen bestaan en in de zonde en onwerkelijkheid van Thymes indringerige tegenwoordigheid.

„Geef dat poppetje aan Bill! Die zal haar wel werken leeren, die...”

Een bulderend gelach getuigde van de instemming der vrouwen met den gedebiteerden scheldnaam.

Martin vertrok zijn mond.

„Ja, hier is het purper,” zei hij.

Thymes wangen bloosden donker.

Aan het eind van het straatje bleef hij voor een winkeltje staan.

„Ga mee naar binnen,” zei hij, „dan kunnen we eens zien, waar ze hun eten koopen.”

In de opening van de deur stond een magere, bruine patrijshond, een mooi vrouwtje met een hoog, glad voorhoofd, waarop het haar in krulijzers gestoken was en een klein meisje, dat huidontsteking had.

Met een koelen groet ging Martin langs hen heen. De winkel was drie meter in het vierkant, de toonbanken, die met de muren parallel liepen, waren met schalen koekjes, worst, oude, verdroogde varkenskluijjes, pepermunt, zuurtjes en huishoudzeep bedekt. Daarop stond ook margarine, vet in blikken, suiker en versche bokking — heel veel bokking, scheepsbesluit en andere dingen. Aan de zoldering hingen twee, drie doode konijnen. Alles was onbedekt zoodat vliegen en andere insecten hier een rijkelijk maal aantreffen. Achter de toonbank stond een meisje van een jaar of zeventien, dat een vrouw met een mager gezicht aan kaas hielp. Deze kaas hield ze met een gespierde, vuile hand vast terwijl ze met de andere hand een mes hanteerde, waarmee ze de hompen afhakte. Op de toonbank, naast de kaas, spinde zachtjes een kat.

Allen keken op en zagen de twee jonge menschen aan, die daar in het winkeltje stonden en wachtten.

„Helpt u eerst die juffrouw, en geeft u me dan voor vijftien cent negerballen.”

Met een wanhopige krachtsinspanning had het jonge meisje eindelijk het volle gewicht afgesabeld. De vrouw met het ingevallen gezicht nam het pakje aan en verliet, al kuchend, den winkel. Het meisje, dat haar oogen haast niet van Thyme kon afwenden, hielp hen nu aan drie stuiver negerballen, die ze met haar vingers een voor een er uit haalde daar ze erg aan elkaar kleefden. Toen pakte zij ze in een stuk krantenpapier en reikte ze aan Martin over. De jonge man, die onverschillig had toegekeken, legde waarschuwend zijn hand op Thymes arm. Zij had al dien tijd met neergeslagen oogen gewacht en draaide zich nu om. Samen gingen ze heen, nadat Martin eerst de negerballen aan het kind met de huidinfectie had gegeven.

De straat liep uit op een breede laan, aan weerskanten met kleine, lage huisjes bebouwd.

„Zwart,” zei Martin, „alles zwart, die heele laan. Losse werklui, gewezen tuchthuisboeven, landloopers, dronkaards, schooiers. Kijk eens naar die gezichten.”

Gehoorzaam keek Thyme op. In deze hoofdstraat heerschte een heel andere geest dan in de zijstraat, die zij zoo juist hadden verlaten. Slechts een enkele loome, onverschillige blik trof haar. De meesten liepen haar onbewogen voorbij. Sommige hadden wat armzalige plantjes in de vensterbank gezet. In een kamer zong een kanarie. Na een bocht kwamen zij bij een zwarter deel van de straat. Hier stonden rampzalige krotjes, huisjes met gebroken ruiten, huisjes waar papier en karton de gebroken ruiten bedekten, verkoophuisjes van gebakken visch, gemeene kroegjes, huizen zonder deur. Hier liepen meer mannen dan vrouwen rond en deze mannen duwden wagens met flesschen en vodden of stonden bij de kroegjes in groepen van drie en vier man te praten of te twisten. Ook slenterden ze door de goot of op de straat, loom en suf alsof ze zich nauw herinnerden dat ze nog leefden. Dan kwam weer plotseling een jongeman met een woeste uitdrukking in zijn gezicht langs, die, gemelijk zijn kruiwagen duwend, trotsch voorbij liep, en ook verscheen zoo nu en dan uit een gebakken visch-huisje of uit een potten- en pannen zaakje, een man in een vuil voorschoot om zich een beetje in de zon te koesteren, en om van het straatbeeld te genieten, dat, naar den schijn, op zijn geest in het minst geen ontmoedigenden indruk maakte. Tusschen dien gestadig wisselenden menschenstroom mengden zich ook vrouwen, die eten in krantenpapier of in bonte doeken gewikkeld onder haar omslagdoek droegen. De gezichten van deze vrouwen waren over het algemeen genomen of heel rood met een ruw onverschilligen trek, of wel grauwwit. De uitdrukking van haar gezichten wees er op, dat zij veronderstelden, dat haar lot zoo door de Voorzienigheid was bepaald. Geen verwondering, geen verzet, geen verslagenheid, geen schaamte teekende zich ooit op haar gezichten af. Inplaats hiervan gaven zij blijk van een sloome, onverschillige berusting of van een smakelooze, ruwe vroolijkheid. Elken morgen weer opnieuw moesten zij zoo haar werk verrichten. Je moest het nemen zooals het was. Daar zij wisten, dat het leven nooit zou veranderen en zij ook niet in staat waren eenig ander leven uit te beelden, verspilden zij haar krachten en tijd ook niet met de poging om op een verandering in dat leven te hopen of zich in fantasieën over een ander bestaan te verliezen. Hier en daar kwamen voetje voor voetje oude menschen voorbij, zich voortsleepend als bijen in den winter, die door het een of ander vreemd en boos toeval hadden vergeten in het zonlicht midden in hun zwoegenden arbeid te sterven en, te oud nu om nog tot iets te dienen, uit hun bijenkorf waren verdreven om in het koude duister van den winterdag om te komen.

In het midden van de straat zag Thyme een bierbrouwerskar langzaam naderen. De zon scheen net op den wagen. Drie paarden, de staarten en manen in vlechtjes, trokken den wagen. Het koper van hun tuig schitterde. Hooggezeten als een God, troonde de voerman. Zijn kleine spleetogjes boven de donkerroode wangen waren onafgewend op zijn paarden gericht.

(Wordt vervolgd).

BERGAMO. PANORAMA VAN DE OUDE STAD.

BERGAMO.

WIE op een schoonen lente- of zomerdag de Lombardische stad Bergamo van de laagvlakte uit aanschouwt, kan niet anders dan een gevoel van innige bewondering ondergaan. Aan de eene zijde het verre gebergte, dat met zijne rotsachtige punten den hemel schijnt aan te raken, de afwisselende heuvelreeksen als zooveel lappen fluweel met villa's bezaaid, de stad binnen den kring harer muren met hare torens en *campanile*, die zich tegen de blauwe lucht afteekenen, en verder nog meer groene heuvelen, die langzaam wegdoezelen in de vlakte, terwijl de bergen zich als wachters afteekenen tegen de vredige blauwe lucht. Dat alles vormt een schouwspel, waarbij natuur en kunst om den voorrang strijden en den toeschouwer in verrukking brengen en tot vurige bewondering dwingen.

Na eeuwenoude lotswisselingen, na verwoestingen door menschenhanden bedreven, alsook tengevolge van natuurlijke oorzaken, onderging Bergamo zooals de meeste Italiaansche steden in den loop der tijden ingrijpende veranderingen, en dientengevolge is het geen lichte taak om met eenige zekerheid het ontstaan dier plaatsen vast te stellen. Want slechts weinig sporen zijn overgebleven van wat eens het Bergamo der Etrusken, der Cenomanen en der Romeinen geweest is.

Volgens Plinius en wil men Cato gelooven, dan zou Bergamo oorspronkelijk door de Orobi bewoond geweest zijn, die naar sommigen beweren tot den stam der Hero-Liguren, of volgens anderen tot de Umbren behoorden. De laatste meening lijkt de meest waarschijnlijke. Eenige opgravingen bewijzen, dat de metaalbewerking reeds in voor-historische tijden in Bergamo gebloeid heeft, en dat daardoor het oude *Barra* ontstond als eerste middepunt der stad, *unde Bergomates ortos dixit Cato*.

Bij de komst der Etruskiërs kan aangenomen worden, dat Barra het verblijf werd van een *Lucumane* en deel uitmaakte van die achttien steden, die tijdens de Gallische invallen een edel sieraad uitmaakten van het noordelijk Etrurië. De eerste barbaarsche volken, die door Bergamo trokken, waren de Galliërs, gevolgd door de Biturigi, Edui, Arveni en Cenomani onder leiding van Elitovio. Het oude Barra werd verwoest en op haar puinhoopen een nieuwe stad gebouwd. De zetel was op de heuvelen van Bergamo en de plaats werd gesteld onder bescherming van Bergamo, den bijzonderen God der Cenomani, en daarvan leidt men den naam der stad af.

Tijdens de Romeinsche overheersching, zegt Plinius, was de

nijverheid van het koper en brons reeds zeer ontwikkeld en schijnt Rome uit de Bergameesche dalen, kort voor de tijden van Augustus, al het koper getrokken te hebben voor haar nijverheid en haar leger.

De Vandalen, de Alani, de Eruli, de Gothen volgden elkaar op in hun schrikbewind over Bergamo. De oude geschiedschrijvers schilderen in donkere kleuren de ellende van die tijden van verdelging en doen de eeuwenoude stemmen van angst en smarten luide weerklinken.

Na de overheersching der Romeinen volgde die der Longobarden en daarna die der Franken. Met de verkiezing van Lotario tot Keizer (1125—1138) begon de strijd tusschen Welfen en Ghibellijnen en ook Bergamo werd in de ellende van den eeuwenlangen strijd meegevoerd. Nog heviger werd het lijden toen de noordelijke Italiaansche steden, na door een heldhaftige worsteling hare onafhankelijkheid verkregen te hebben, de sombere figuur van Frederik Barbarossa zagen verschijnen, die de door moed en bloed veroverde vrijheid op wreede wijze ten onder bracht.

Oude geschriften verhalen hoe Frederik Bergamo onderwierp door het vuur en het zwaard en er tot 1169 bleef heerschen. Onder zijne regeering en ook in de daarop volgende tijden woedde de onmenschenlijke strijd tusschen Welfen en Ghibellijnen voort en droef zijn de lotgevallen der stad onder de overheersching van Jan van Bohemen, van Arzo en Barnabo Visconti, hertogen van Milaan.

Geween en vertwijfeling heerschten in die lange eeuwen van onderdrukking en terwijl rondom op aarde alles verteerd werd door inwendigen strijd en wreede onderdrukking, straalde in de blauwe lucht de heldere zon der vrijheid over de liefelijke heuvelen en de vredige bergtoppen. En door Bergamo trokken door sporen van bloed Giovanni Galeazzo, Luchino Visconti, Martino Visconti en de Piccinino, Pandolfo Malatesta, Facino Cane en daarna wederom Malatesta en Filippo Maria Visconti.

Bergamo, moede en uitgeput door zoo vele en langdurige lotswisselingen, met de herinnering aan de rustige tijden der Romeinsche Republiek, giag in 1428, naar Bernardo Tasso verhaalt, onder dit bestuur waren niet steeds vrede en geluk haar deel. Van 1509 tot 1529 onderging de stad twee keer de overheersching der Franschen en zeven keer die van Maximiliaan, door de Span-

jaarden geholpen, waarna zij weder door de Venetianen heroverd werd. De Franschen lieten van dien tijd geene aangename herinnering achter en de stad onderging allerlei ellende, veroordeelingen, roof- en rechtsverkrachting.

De Venetianen gaven gevolg aan de wenschen van Bergamo om de stad versterkt te zien en de vestingwerken die nu nog de hooge stad omsingelen, zijn geweldige bouwwerken die tegenwoordig een schitterend voorbeeld zijn van en behoren tot de belangrijkste overblijfselen der strategische architectuur van de zestiende eeuw. Tevens zijn zij in onze dagen een schoone wandelweg die de bewondering van den vreemdeling uitmaakt.

Na deze korte aantekeningen uit het politieke leven der ver verwijderde tijdperken zullen wij in vogelvlucht de kunstschaten der stad en hare ontwikkeling op handelsgebied beschouwen. Hij, die Bergamo bezoekt, wordt meer nog dan de inwoners wier leven binnen de muren wordt doorgebracht, getroffen door het groote contrast tusschen de nieuwe stad (de zoogenaamde lage stad) vol levendig verkeer van handel en nijverheid, steeds voortschrijdend in den ontwikkelingsgang der groote moderne steden, en de oude stad (hooge stad) die als het ware verdiept is in hare zwijgende herinnering.

Bij iedere schrede vindt de bezoeker sporen van wat de eigenlijke stad geweest is, de gebeeldhouwde poorten en deuren met wapens van bekende geslachten, de binnenplaatsen met de vlugge kolommen en kunstige kapiteelen, de gevels met hunne muurschilderingen, de balkons waarvan het ijzerwerk getuigt van kunstzin en vaardigheid.

De vreemdeling die de Piazza Garibaldi betreedt wordt onmiddellijk getroffen door de monumentale bouwwerken die op den achtergrond verrijzen en als 't ware een vuurtoren zijn te midden der kleinere lichtpunten die door de stad verspreid zijn als zooveel herinneringen aan het doorgestane leed, den strijd, de ellende maar ook de glorie van het verleden. En het is met eene weemoedige bewondering dat hij van uit het midden der oude stad zijne schreden richt door de nauwe straten, tot hij de wallen bereikt, waar hij de velden en de bergen aanschouwt als een blijmoedig visioen van schoonheid, terwijl ver beneden hem zijn blik blijft rusten en het schouwspel omvat der nieuwe stad die groeit en bloeit, zich met nieuwe gebouwen tooit, haar verkeer uitbreidt en zich steeds verder uitstrekt door hare behoefte aan ruimer en sterker leven, aan stijgende activiteit. De nieuwe stad schijnt hare gedachten te verheffen naar de oude veste, die daarboven sluimert in de omhelzing van hare machtige muren.

De machtigste tempel der stad, nadat de vroegere Basilica Alessandrina afgebroken werd, is de Basiliiek van Santa Maria Maggiore. Pater Gian Filippo Foresti verhaalt, dat in 1133 eene ontzettende droogte de stad en de geheele landstreek teisterde. Na de droogte volgde eene niet minder vreeselijke levensmiddelen-nood en daarna eene pest-epidemie. Allerwege werd in dezen nood de hulp ingeroepen van de Heilige Moeder en te dien einde aan ieder offers gevraagd en het plan gevormd tot oprichting der door Maestro Fredi ontworpen kerk. Op 15 Augustus 1137 werd in tegenwoordigheid van den Bisschop der stad, Gregorio, de eerste steen gelegd van Santa Maria Maggiore. Zoo werd uit de droefheid en het leed van een volk en uit zijn geloovig gebed geboren de eerbiedwaardige tempel die een zéér bijzonder monument is der Romeinsche architectuur. Het interieur is een bewonderenswaardig geheel van fantastische schoonheid, engelen, heiligen, allegorische voorstellingen, muurschilderingen, beelden, snij- en inlegwerk, fresco's en schilderijen van beroemde meesters uit de veertiende eeuw. Men vindt er ook gedenkstenen en beeldhouwwerken als herinnering aan beroemde musici.

Belangwekkend is ook het Palazzo della Ragione of Palazzo Vecchio. Het bestaat sinds 1199 en herbergt de gemeente-bibliotheek. In de zalen merkt men op de bustes van Lorenzo Mascheroni en Torquato Tasso, door Vela gebeeldhouwd. In de zaal der vijftiende eeuwse meesters vindt men meer dan tweeduizend werken uit dat tijdperk.

(Slot volgt.)

Vrij bewerkt uit de „Italia Artistica”
van P. Pesenti, door
L. MAZZOLENI.

BERGAMO. GEZICHT VAN HET STATIONSPLEIN OP DE OUDE (HOOG) STAD.

Boekbespreking.

Prof. E. Giltay, *Plantenleven*, vijfde stukje van de Geïllustreerde Land- en Tuinbouwbibliotheek, tweede druk. Groningen, B. Wolters, 1918.

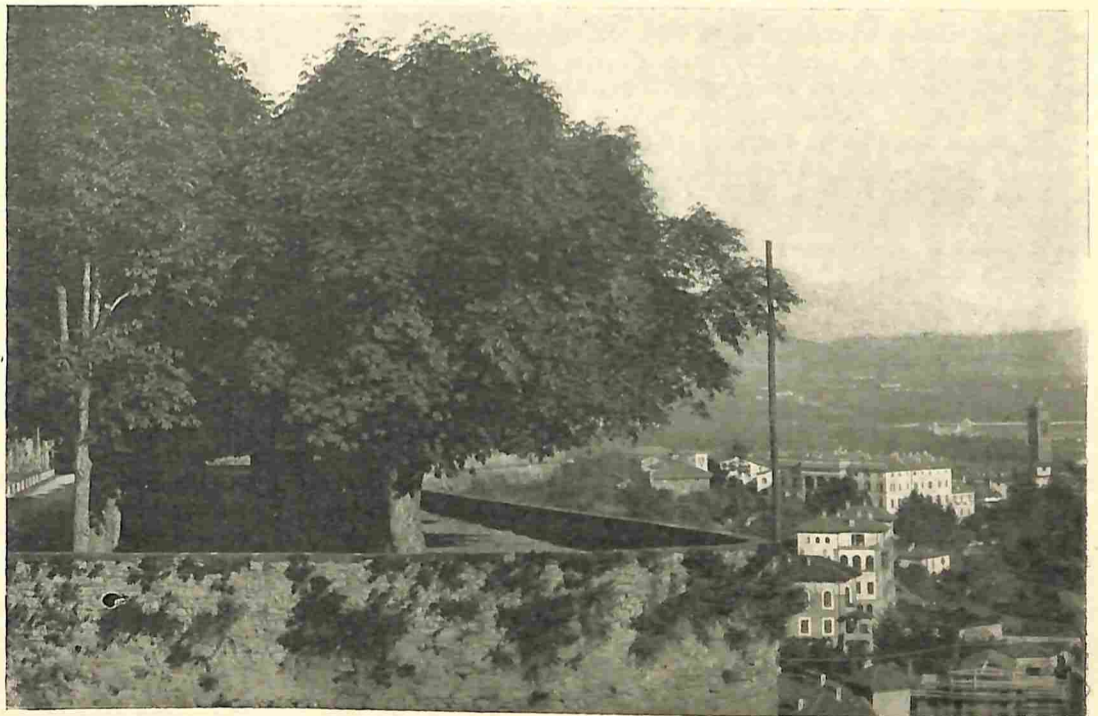
Voor hem of haar, die geen vreemdeling in de plantkunde is, doch die geen vrede heeft met het weinige, dat hij weet, zijn de beide deeltjes van Giltay's *Plantenleven* een ware uitkomst. Populaire plantkunde bevatten zij niet; eerder zijn zij zuiver wetenschappelijk, doch de schrijver is er in geslaagd zijn wetenschap in een dusdanigen vorm te gieten, dat die voor ieder meer ontwikkelde begrijpelijk en genietbaar is. Daarom durven wij deze boekjes den lezers van „Buiten” gerust aanbevelen; zij zullen er hun kennis mede verdiepen.

Dit zede deeltje is verdeeld in een zestal hoofdstukken. In het eerste wordt de bouw van de bloem en de rol van de samenstellende deelen besproken. In het tweede hoofdstuk worden eenige gevallen van de wijze, waarop de bloem werkzaam is, nader beschouwd. In het derde hoofdstuk bespreekt de schrijver de begrippen soort, ras en dergelijke. In het vierde hoofdstuk wordt de kruising tusschen planten van verschillende systematische plaatsing besproken. Het vijfde hoofdstuk is gewijd aan de uitvoering van kruisingen, toegelicht door eenige voorbeelden, en in het zesde hoofdstuk vindt men eenige toepassingen van het voorgaande.

Met genoegen hebben wij het boekje doorgelezen; wij raden onzen lezers aan hetzelfde te doen. Het besprokene wordt met verschillende genomen proeven verduidelijkt. Veel dat den meesten liefhebbers duister is, zal hun, na lezing, helder zijn geworden.

De uitvoering van het boekje is netjes, zooals men dat van de firma Wolters gewoon is en de prijs daarbij zeer laag gesteld.

E. Th. W.

BERGAMO. DE OUDE BASTIONS MET DE VIA DELLE CENTO PIANTE.

BERGAMO. VOORGEVEL VAN DE KATHEDRAAL EN HET BIBLIOTHEEK-
GEBOUW (VOORMALIG PALAZZO VECCHIO).

De kunst van kievitseieren zoeken

DOOR W. HIELKEMA EN A. TERPSTRA.

III. „HET ZOEKEN OP DEN ROEK”.

DIKWIJLS komt het voor, dat we door een concurrent, zij het ook onvrijwillig en onbewust, worden geholpen bij de jacht naar kievitseieren. Dit is, wanneer een roof- of aasvogel, belust op buit, op zijn dagelijkschen tocht boven de vlakte verschijnt.

Reeds in wijde verte zien we een zwarten roek, dien meest gevreesden eierendief onder de vogels, aan de kim verschijnen. Niet zoodra hebben we hem bemerkt, of we maken ons zooveel mogelijk onzichtbaar, door in een terreinplooi te gaan liggen, of achter een hek, een struik of riet ons verdekt op te stellen. Zelf ongezien, zien we alles.

Met regelmatigen, diepen vleugelslag, steeds zwevend op eene hoogte van vijf à zes Meter, nadert de roek in rechte vluchtlijn. Zijn kop is naar beneden gericht; aan zijne scherpe oogen ontgaat zelfs geen grassprietje, geen kluitje. Hij zoekt zijn dagelijksch voedsel, in dezen tijd hoofdzakelijk bestaande uit eieren en jonge vogeltjes.

Wij slaan hem met belangstelling gade, doch verliezen daarbij het veld niet uit het oog. Geduldig, roerloos, wachten we. En ons geduld blijft niet onbeloofd.

Daar stijgt op ongeveer twee honderd meter van ons verwijderd, een mannetjes-kievit in schuine richting omhoog. Zonder haast, met vermindering van iedere overbodige beweging, alsof hij weet zijne krachten te moeten sparen, vliegt hij den roek tegemoet. Alsof er niets gebeurd ware, zoo vervolgt deze zijn vlucht. Kalm, met regelmatigen wiekslag, blijft hij aanzweven, als een machtige, die zich, zijner kracht en heerschappij bewust, door niets laat afbrengen van den zelfgekozen weg. De kievit echter versnelt zijn vlucht; korter, driftiger worden zijne bewegingen en zonder een oogenblik te aarzelen schiet hij in rechte lijn af op den belager van zijn dierbaarste bezit. En, in zijne nabijheid gekomen, gaat hij onverwijld tot den aanval over. Hij, de moedige vogel, bepaalt zich niet tot de verdediging; hij wacht den eersten klap niet af. Neen, bij den strijd in de lucht is steeds het initiatief aan de zijde van den kievit. Wel is deze eerste aanval nog slap en zonder groote vinnigheid. Het kost den roek geene moeite dien te ontwijken; slechts eene geringe daling voert hij uit, om onmiddellijk zijne vluchtrichting te hernemen.

Doch de kievit laat hem thans niet meer met rust. Plotse-ling wendt hij zich om en waagt een tweeden aanval, echter zonder gunstiger resultaat dan de eerste. De oude roek, die niet voor 't eerst ten strijde wordt gedaagd, is niet van zins zoo spoedig krimp te geven. Hij kent den kievit en zijne vechtmethode en vertrouwt op zijne rustige kracht. Onverstoorbaar vervolgt hij zijne vlucht. Doch is hij onverzettelijk, de kievit is niet minder hardnekkig.

Door steeds sneller herhaalde aanvallen tracht hij de vluchtrichting van zijnen vijand te wijzigen. Toch ontplooit hij nog niet zijne grootste behendigheid en activiteit. Want nog steeds bevindt zich de roek op verren afstand van 't kievitennest en de kievit tracht voorloopig slechts te bewerkstelligen, dat de roek zooveel mogelijk bezijden het nest vliegt.

't Is echter of de zwarte vogel zich van dit doel heel goed bewust is. Hij wijkt slechts in verticale richting, doch steeds blijft

de horizontale projectie van zijne vluchtlijn eene rechte. En thans, nu hij meer en meer den kostbaren schat, de teere eitjes nadert, verhoogt de kievit zijne activiteit in steeds stijgenden climax. Al sneller vliegt hij; al driester, onversaagder worden zijne bewegingen. Al de vaardigheid waarover hij, de ongeëvenaarde vliegkunstenaar, beschikt, buit hij uit om het onverstoerbare monster tot wijken te dwingen.

Daar stijgt hij hoog boven den roek uit en plotseling laat hij zich in pijlsnelle vaart op dezen nederploffen. In afwe-rende houding steekt de roek den kop omhoog; een nijdig „ka,ka!”, een zijdelingsche daling en de aanval is ontweken. Toch is de vlucht van den roek eenigszins gewijzigd; zijn vleugelslag is minder vast en regelmatig, en zijne vlieghoogte is aanmerkelijk verminderd. Onmiddellijk wendt de kievit zich en valt nu van beneden aan. Thans nadert het hoogtepunt van den strijd.

Daar vliegt plotseling ook de wijfjes-kievit op, terwijl ze snel herhaald een kort, helder, krachtig vijandelijk klinkend ki, kievit, kiviët, uitstoot. De anders steeds traag vliegende vogel is nu het tooneel van vlugheid, stoutheid en activiteit. Pijlsnel vliegt zij lijnrecht op den roek af, dien zij links, rechts, van boven en van beneden bestookt.

Voor ons is dit eene belangrijke aanwijzing, die ons twee onfeilbare factoren tot ons besluit levert n. l.: dat de roek het nest nadert en dat hij in rechte lijn op het nest toevliegt. Indien het verlengde zijner vluchtlijn ver bezijden het nest zou vallen, ware het wijfje zeker niet opgevolgen.

Zoo krachtdadig door zijne wederhelft ondersteund, en mede door haar gewaarschuwd dat de vijand het bedreigde punt nadert, wordt het mannetje nog onversaagder, nog heftiger in zijne aanvallen. De roek wordt nu geene seconde meer met rust gelaten; toch blijft hij zich tot de verdediging bepalen; hij ontwijkt slechts de op hem gerichte stooten of wiekslagen en hoewel hij, al naar 't noodig is, daalt of rijst, blijft hij onverwrikbaar dezelfde vluchtrichting houden.

Hoe korter de afstand tusschen hem en 't nest wordt, des te feller laat de strijdwoede van het kievitenpaar op. Op hunne bliksemsnelle wendingen is bijna geen oog meer te houden en de wederzijdsche strijddreken ki, ki; kievit, kiwie...t, en ká ká klinken wijd over de vlakte. Onversaagd, zonder eenig gevaar te achten, steeds ten volle meester van hunne bewegingen, en toch wendingen en buitelingen volvoerend, die geen vogel hen zou nadoen, houdt het kievitenpaar onvermoeid den aanvalstrijd vol, zonder nochtans oogenschijnlijk veel succes te bereik-

ken. Thans, op dit hoogtepunt gekomen, heeft het gevecht geheel onze belangstelling. Want de kieviten, voor 't behoud van hun dierbaarst bezit met doodsvrachting kampend tegen hun natuurlijken vijand, verraden juist door deze steeds klimmende woede, aan ons, hun veel meer te vreezen vijanden, de plaats van het nest. Inderdaad niet wij behoeven thans te zoeken; het is de roek, het zijn de kieviten zelve, die ons nu alle aanwijzingen verschaffen. Vandaar ook, dat „het zoeken op den roek,” zoals de beroepseierenzoeker het noemt, tot het a, b, c, van het vak behoort. Wie op den roek het nest niet kan vinden, laat die gerust thuis blijven! Want juist beneden de plaats waar de strijd in de lucht zijne grootste heftigheid bereikt, ligt de kostbare schat. Tot elken prijs moeten de kieviten hier de aandacht van den vijand tot zijne zelfverdediging bepalen, opdat hij geene seconde tijd hebbe om naar den grond te blikken. Immers zelfs een onderdeel van dien korten tijdsduur is voor het scherpe roekenoog voldoende om de begeerde prooi te ontdekken! Wij verliezen dus geen enkele bijzonderheid van het luchtgevecht uit het oog.

De aanvallen volgen thans elkander zoo snel op, opdat de roek geen oogenblik den tijd heeft om het oog naar beneden te richten. Toch blijft hij steeds defensief; iederen stoot de vlucht te jagen. Immers niet op de kieviten, doch op hunne hem, den ervaren jager, de klimmende woede der aanvallers vindt. Hardnekkig houdt hij vol, alsof hij dacht: „Valt maar aan. Jullie verraadt je zelf daarmee.”

De dappere vogels blijken hem echter de baas te zijn. Zie, de zig-zag-aanvallen nemen geleidelijk in heftigheid af en de baar geweken: de roek is het nest voorbij gevlogen. Nog even, dan staakt het wijfje het gevecht. Zij keert terug, loom en traag. In schuine glijvlucht daalt ze neer op 't veld.

Voor ons eene nieuwe aanwijzing!

Het mannetje intusschen blijft den roek nog eenigen tijd ver-

volgen. Zijne aanvallen worden echter steeds slapper en eindelijk, als hij het gevaar geheel geweken acht, keert ook hij terug. Met eene enkele buiteling, onder het uitstooten van een zegevierende kreet, kivit! kivit!; ki-viet-viet-viet, ki-wiet! vliegt hij in de richting van het nest en daalt hoog uit de lucht neder op eenigen afstand van de plaats, waar zijn vrouwtje is verdwenen. Daar vat hij post op een eenigszins omhoogstekend punt van de vlakte. In fiere houding, zelfbewust na de bevochten zege, overziet hij het terrein.

Het wijfje heeft zich volkomen aan ons oog onttrokken, waartoe de kleur harer veeren, zich aanpassend bij die der omgeving, niet weinig meewerkt. Doch al zien we haar niet, we weten, dat ze bij het nest vertoeft, gelukkig in het behoud harer dierbaarste panden en dat ze vandaar de bewegingen harer echtgenoot gadeslaat.

Hoe bedriegen zich de arme vogels, die zich veilig en hun kroost gered wanen. Verloren is het, juist nu!

Het is thans onze tijd. We rijzen op uit onze gedekte houding en stappen recht toe op de plaats, waar het wijfje is verdwenen.

Onmiddellijk heeft het mannetje ons opgemerkt. Hij schrikt, steekt den kop omhoog. Lang beraad heeft hij niet noodig, want hij weet, dat dit nieuwe gevaar onafwendbaar is. Hier blijft hem niets over, dan zich te onderwerpen aan het noodlot. Doch zijn vrouwtje moet hij waarschuwen om met haar te kunnen vlieden van de plaats, waar zoo aanstonds de met zooveel zorg gekoesterde en met zooveel moed verdedigde panden hunner liefde geroofd, waar geheel hun schoone lentedroom door wreede meedoogenlooze handen uiteengescheurd zal worden.

Laag bij den grond vliegt hij in de richting van zijn vrouwtje en als hij boven haar is gekomen, volgt zij hem onmiddellijk. Zoo dicht mogelijk langs den grond, met zoo weinig mogelijk beweging en zonder eenig geluid te doen hooren, als sluipend, vliegen ze weg.

„Ze zijn mooi”, zeggen we tot elkander. Want uit de wijze, waarop deze vogels zich verwijderen maken we op: dat het geen jonge vogels zijn, dat ze eieren hebben en dat deze niet bebroed zijn. Ware dit wel het geval, dan zouden ze schreeuwend en met andere bewegingen wegvliegen.

We kunnen nu, zonder het nog te zien liggen, recht op het nest toestappen, want uit minstens drie in het oog springende factoren hebben we de ligging ervan bepaald: uit den strijd in de lucht, uit de neerdaling van het wijfje en uit het vluchten der vogels bij onze nadering. En onze berekening klopt.

Op de bepaalde plaats vinden we een nest met drie eieren.

DWERGPINSCHERS.

Tot in de uiterste schuilhoeken van het leven dringt de geest der tijden door, en manifesteert zich in de geringste bijzonderheden. Hoe verschilt de rol, die voorheen de schoothondjes in het leven van den dierenvriend bekleedden, bij dien welken thans de dwerggrassen vervullen. Reeds de naam wijst hier op. Waren deze kleine hondjes vroeger niet de verwende en verwekelijkte troetelkinderen eener bleekzuchtige aan spleen lijdende schoone, op wier schoot zij dat gedeelte van hun vadzige bestaan doorbrachten, dat niet in gecapitonnerde mandjes of kooitjes gesleten werd? Een zachte, zijdeachtige beharing, een miniatuurachtige gestalte, en een speelgoedachtig voorkomen, ziedaar de eischen die in vroeger dagen aan de verschillende schoothondenrassen gesteld werden. Van de tegenwoordige dwerggrassen worden gansch andere eigenschappen verlangd. Men beschouwt thans het dwerghondje niet meer als een verijnd stuk speelgoed om de verveling eener oisive meesteres te verdrijven, maar men ziet in hen thans de vroolijke, geestige en speelse makkertjes, wier dolle sprongen in huis en daarbuiten, een glimlach op de lippen roepen. Het zijn niet meer de cretinachtige wezentjes, met bolle appelkopjes, uitpuilende oogjes en verzwakt beendergestel, maar in de eerste plaats gezonde, goed ontwikkelde diertjes, wier robuuste gezondheid de voornaamste oorzaak van hun uitbundigen levenslust is.

De dwergpinscher is wel een der meest op den voorgrond tredende vertegenwoordigers van de moderne richting in de fokkerij van dwerghonden. Kleinheid is een der meest begeerenswaardige eigenschappen, die de fokker van dit ras tracht te verkrijgen, maar aan deze zucht naar kleinheid mag nimmer de correcte bouw, een zuiver beendergestel en vooral niet een groote bewegelijkheid ondergeschikt gemaakt worden, evenmin als een gezond en krachtig gestel, dat deze hondjes in staat stelt om ook buitenshuis en in verschillende weersgesteldheden hunne meesters te vergezellen. De moderne dwergpinscher bezit al deze eigenschappen in hooge mate. Zijn steeds toenemende populariteit, zoowel in de stad als daarbuiten, behoeft dan ook

geenszins verwondering te baren. Zij zijn uitermate trouw en gehecht aan de leden van het huisgezin. Hun groote waakzaamheid doet hen bij het minste verdachte geluid een schel gekef aanheffen, terwijl hun moed vaak humoristisch is. Met luid geblaf verjagen zij vreemde honden, die het erf willen betreden of zetten zij hun kleine scherpe tandjes in de pantalon van den vreemden bezoeker, wiens uiterlijk hun geen vertrouwen voor de veiligheid der huisbewoners schijnt in te boezemen. Voeg daarbij hun gemakkelijk te onderhouden gladde haarkleed, dan heeft men eenige der voornaamste redenen, waaraan zij hunne groote geliefdheid in steeds ruimeren kring te danken hebben.

Men onderscheidt de dwergpinschers in twee soorten, de ruwharige en de gladharige variëteit. De eerste is lang zoo verbreid niet als de laatste, ja eigenlijk treft men slechts zeer weinig ruwharige exemplaren aan. De gladharige variëteit wordt wederom naar de kleur onderverdeeld in zwart-roode en eenkleurige gele. Deze laatste worden ook vaak reepinschers genoemd.

De voornaamste fokkerijen van dwergpinschers vindt men in Duitschland, vooral te Berlijn en in Saksen.

Nergens is de fokkerij tot zulk een hoogte opgevoerd als in Saksen. Daar vindt men de fraaiste exemplaren van het ras, hondjes, die als resultaat van een jarenlang met de grootste zorg doorgevoerde, doelbewuste fokkerij de volmaaktheid schijnen te naderen. Daar vindt men die uiterst kleine hondjes, die ondanks deze kleinheid niets ingeboet hebben aan gezondheid, aan goeden bouw en krachtig beendergestel; miniatuur hondjes, wien de levenslust uit de schitterende oogjes blinkt en wier overgeërfde eigenschappen van een lange reeks van met zorg uitgekozen voorouders, een stellige, betrouwbare belofte voor hun nageslacht inhouden.

Hier te lande heeft men zich voornamelijk gedurende de laatste jaren ernstig op de fokkerij van dwergpinschers toegelegd. Op de tentoonstellingen behooren de dwergpinschers tot de beste vertegenwoordigde rassen, waarvan men steeds een groot aantal exemplaren geexposeerd ziet. Vooral gedurende de oorlogsjaren zijn tal van deze kleine hondjes uit Duitschland geïmporteerd. Men zegt, dat alleen uit Dusseldorf een zestigtal naar Amsterdam verzonden zijn gedurende de twee laatste jaren. Natuurlijk schuilt bij zulk eene massa-importatie veel kaf onder het koren. Maar dit neemt niet weg, dat ook eenige der allerbeste tentoonstellingsexemplaren in de laatste jaren naar ons land zijn gekomen, wier goede verervingsqualiteiten zich thans reeds in eene geheel nieuwe generatie van Hollandsche fokproducten doen gevoelen.

MR. P. H. L. LAMBERTS HURRELBRINCK.

Engelsche boerensprekwoorden.

Houdt niet meer katten dan er muizen te vangen zijn.
Doe niet al uw eieren in één mand.
De vogel, die vroeg opstond, ving den worm, — maar voor den worm liep het vroege opstaan slecht af.
Tel uw kuikens niet vóór ze zijn uitgebreed.
Hooi als de zon schijnt!
Paarden, die al te graag werken, moesten met de zweep hebben. (Al te goed is buurmans gek).
Een slechte vogel, die zijn eigen nest bevuilt!
Als de brem uitgebloeid is, is kussen geen mode meer. (De brem vertoont n.l. heel het jaar door nog nabloei).
Vloeken keeren zeker terug, net als de weggelopen hoenders tegen den avond wel thuis komen.
Boter bij de peentjes, geen lieve woordjes! (Praatjes vullen geen gaatjes).
Een woedend schaap is gevaarlijk. (Verg niet te veel van den geduldige).
Onkruid mag geen Vrijdag zien. (Schoffel geregeld). G.

GROEP DWERGPINSCHERS.

VERDWENEN KLOOSTERS IN ROTTERDAM.

(Vervolg van blz. 142).

III. HET SINTE AECHTEKLOOSTER.

EEN der aanzienlijkste vrouwenconventen van Rotterdam was ongetwijfeld dat van Sinte Aechte of St. Agatha, de Christen maagd, wie, omdat zij weigerde gevolg te geven aan de onteerende voorstellen van den praetor Quintilianus, de tepels werden afgeknepen, waarna zij op een rooster gelegd werd en zoo in 251 op Sicilië den marteldood onderging. De zusters volgden den kloosterregel van den H. Augustinus, gelijk zulks met een aantal broeder- en zusterschappen het geval was, die paus Alexander IV in 1256 allen tot eene hervormde orde poogde terug te brengen. Naar de kleur van haar gewaad werden zij ook wel de Witte Zusters genoemd. Al behoorden zij niet tot de toenmaals bloeiende congregatie van Sion, hebben wij nochtans grond om te vermoeden, zegt prof. Hensen, dat er binnen de kloostermuren eene goede tucht geheerscht zal hebben, daar de zorg voor de stichting was opgedragen aan den prior van Eemstein bij Dordrecht, een der voornaamste kloosters van het kapittel van Windesheim. In 1459 stichtten zij een klooster aan de Westzijde van de Weste Wagenstraat, zich uitstrekkende tusschen de Leeuwenstraat, de Vest en de Raamstraat. Zij verkeerden in behoeftige omstandigheden, zoodat bij een brief van 8 Mei 1460 „dese devote religieuse maechden” door Schout, Burgemeester en Schepenen in bescherming genomen werden. Een jaar daarna kregen zij dezelfde rechten als de Grauwe Zusters, o. a. hierin bestaande, dat zij alle aan vrouwen voegende neringen en ambachten mochten uitoefenen, zonder tot de betaling van eenige belastingen, accijnsen of ongelden verplicht te zijn, „opdat zij des te naerstlijker en getrouwer voor stad en Overheid bidden mochten”, maar tevens, voegde de Overheid er bij, „opdat zij minder tot Stads laste komen zouden.”

De Kapel moet ongeveer gestaan hebben waar zich thans de Leeuwenstraatsche kerk bevindt. Daarnaast was het eigenlijke convent, terwijl de bijgebouwen zich op het achter het klooster gelegen terrein uitstrekten. Gelijk meestal het geval was, vormde het terrein van Sinte Aechte een groot vierkant; daarachter slingerde zich de stadsvest, de nu gedempte Coolsingel. De oudste onzer tegenwoordige Roomsche kerken, die van de H. Rosalia in de Leeuwenstraat, staat op dezen kloostergrond. Wijzen de hierboven beschreven bescherming en verleendegunsten op de armoede der zusters, weldra kwam hierin eene merkbare verbetering, daar het gesticht met vele en aanzienlijke giften werd verrijkt. Zoo schonk Wouter Dirckz voor zijn dochter Lijsbeth, geprofeste non van Sinte Aechte, 2 Februari 1471, in vermindering van haar moeders bewijs, 4 morgen land, Hugo van Putte en zijn huisvrouw, die naast het klooster woonden, gevoelden zich daarmede zeker zóó vereerd, dat zij bij uitersten wille aan de stichting hun huis vermaakten en bovendien nog 4½ morgen land. Het volgende jaar werden aan dit klooster zekere renten toegekend en zoo volgt een lange lijst van giften en gaven, waardoor de zusters zelfs in staat werden gesteld landerijen aan te koopen, die in 1484 tot een blijvende jaarlijksche rente van zes gulden door den biechtvader van Sinte Aechte aan Meine Willems overgegeven werden.

Bekleedde dit Zusterhuis tot omtrent het midden der XVIIe eeuw een eerste plaats onder de vrouwenkloosters van Rotterdam, sedert dat tijdstip zien wij zijn bloei met rasse schreden afnemen, hetgeen trouwens ook met de overige kloosters het geval was. Reeds in 1552, zoo lezen wij bij van Rijn, bleken de inkomsten van het convent sterk te verminderen, waarin de kloosterlingen verbetering trachtten te brengen door aan de burgers brood te verkoopen. Toen dit niet hielp, werden nog andere middelen in het werk gesteld om den achteruitgang te stuiten. Zoo verzocht en verkreeg men in 1564 volmacht om eenige kloostergoederen te vervreemden. Dit nog niet genoeg zijnde, wendde zich Mater Lijsbeth Coninx opnieuw tot den prior van Eemstein,

commissaris van haar klooster, om haar nood te klagen. De loop der gebeurtenissen maakte aan het eenmaal zoo gegoede klooster weldra een einde. De prior Dirk van der Mersch, die het gevaar zag aankomen, wist gedaan te krijgen, dat aan de conventualen een jaarlijksch onderhoud werd toegelegd, zooals dit aan de Grauwe Zusters eveneens werd verleend. Kort daarna, 29 Augustus 1576, werd het Witte Zusterhuis met bijna zijn ganschen omvang aan de kerkmeesters afgestaan, om uit de huur of opbrengst zekere herstellingen aan de St. Laurenskerk te bekostigen en vervolgens werd tot den openbaren verkoop der overige kloostergoederen overgegaan. Het laatste overblijfsel van het klooster, op den hoek van de Korte Wagenstraat, werd bij openbare veiling gekocht door Jacob Kortebant, waarna de kloostergronden werden overgeleverd in straten, stegen en burgerhuizen werden uitgegeven. De laatst overgeblevene der Witte Zusters, Magdalena Lubberts, is in 1623 overleden en in de Groote Kerk begraven, terwijl de kosten harer ziekte en begrafenis — dit zij den kerkmeesteren ter eere nagegeven — vanwege de kerk werden gedragen.

Waar de overige nonnen haar einde hebben afgewacht is onbekend.

* * *

IV. HET SINTE ANNENKLOOSTER.

In de Goudsche Wagenstraat, waar zich thans het Burger Weeshuis bevindt, stond eenmaal het Sinte Annenklooster, dat men in 1441 begon te bouwen en dat twee jaar later voltooid werd. De voornaamste gebouwen en de kapel stonden aan de zuidzijde, daarachter, tegen de Stadsvest, strekten zich de moestuin en het bleekveld uit. Het klooster zelf had zijn voorgevel aan de Breedstraat. Verder weten wij maar zeer weinig van dit convent, zegt prof. Hensen, zelfs de orde, waartoe het behoorde,

kan niet worden opgegeven. Tot zelfs de kleederdracht, welke de kloosterlingen hadden, is onbekend. Zij schijnen, zoo lezen wij bij van Rijn, een soort van liefdadige Zusters geweest te zijn, (soeurs de charité). Na de eerste inkorting der stad in 1490 schijnt de inrichting gedurig in bloei afgenomen te zijn en was dan ook reeds vóór de Reformatie verdwenen. Het gebouw was, door het geringe aantal overgebleven kloosterlingen, veel te groot, zoodat de Overheid beproefde het klooster te eigenen om er het Heiligegeesthuis in te vestigen. Voor de nonnen zou, mits zij

voortgingen de armen te dienen, levenslang gezorgd worden. De zusters wilden hier echter niet van hooren, waarna door de Overheid 28 April 1545 aan elk der 16 nog overgeblevenen een jaargeld van 112.—, ontheffing van de lasten des kloosters en een toelage aan zijn Provinciaal werd aangeboden, terwijl de Zusters zolang zij niet tot op 8 waren uitgestorven, een gedeelte van het gebouw, naar keuze, konden blijven bewonen. Ook dit voorstel werd van de hand gewezen. Nogmaals en wel op 29 April 1547, werden de onderhandelingen hervat en trachtte men de Zusters naar het Bagijnhof te verplaatsen, waarna het klooster tot een Pesthuis verbouwd zou worden. Evenwel, wat men ook beproefde, de Annaatjes wilden haar klooster niet verlaten, voordat men, na ook elders het hoofd te hebben gestooten, 20 Maart 1550 tot haar terug moest komen. Er waren nu nog slechts 12 Zusters over, aan wie men, boven het reeds toegestane jaargeld, nog een lijfrente van 4 Rhijnsche guldens aanbod, waarvoor zij dan „alle ornamenten, ciborie 1), kelcken, casuifelen enz” zouden afstaan, naar de voor haar bestemde woningen op het Bagijnhof vertrekken en haar klooster ter beschikking der Regeering laten, waarin zij eindelijk bewilligden.

Van de Zusters is ons verder niets bekend; zij zullen als bewoners van het Bagijnhof zijn uitgestorven.

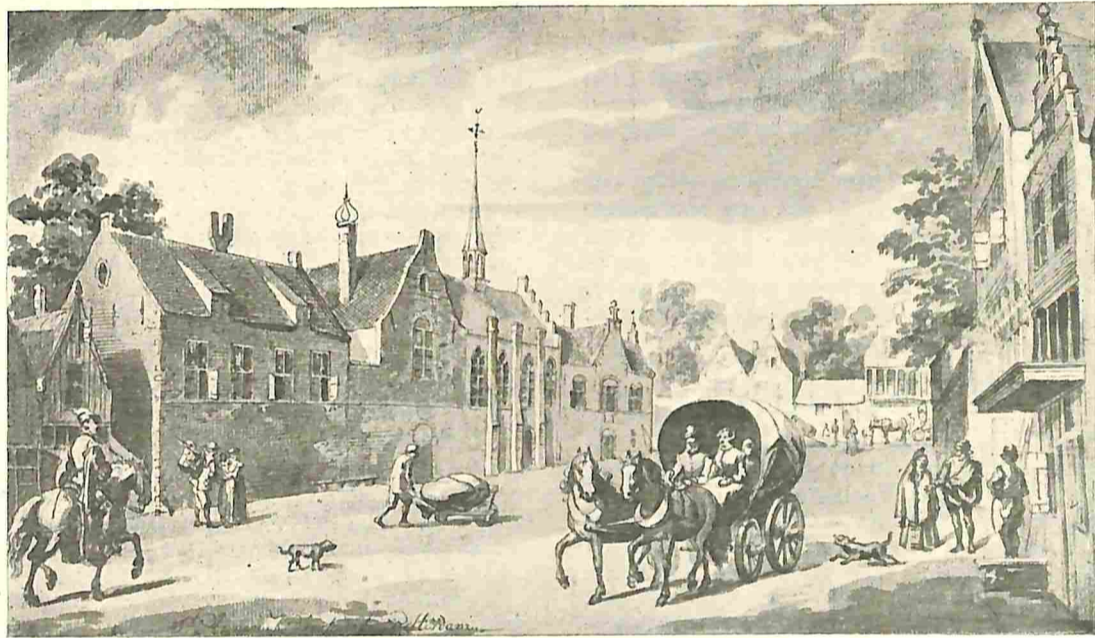
Zoals ik hierboven reeds zeide, maakte het klooster ten slotte plaats voor het Burgerweeshuis.

* * *

V. HET AGNIETENKLOOSTER.

Het middelste der drie gevels van de in 1910 afgebroken Prinskerk aan de Botersloot was eenmaal de kapel van het Agnietenklooster, dat daar terplaatse in 1408 werd gesticht.

1) Hostivaas.

VERDWENEN KLOOSTERS IN ROTTERDAM.

HET SINT ANNA KLOOSTER OMSTREEKS 1550.

Naar een teekening berustende op het gemeentearchief te Rotterdam.

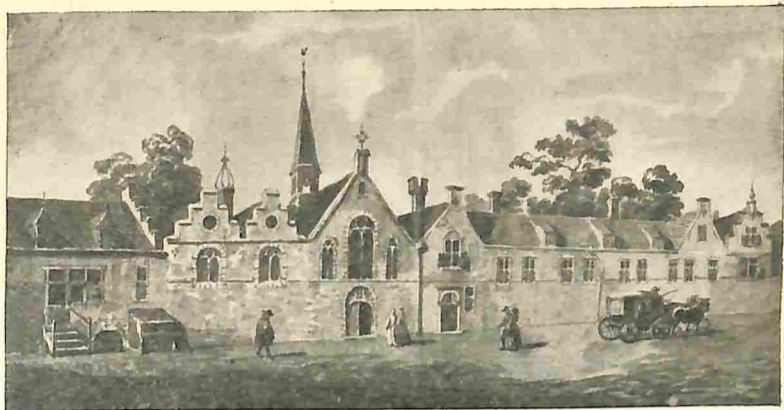
De kloosterlingen volgden den derden regel van den H. Franciscus en behoeften niet altijd ongehuwd geweest te zijn, mits zij zich maar voor het vervolg tot reinheid verbonden; dus konden weduwen en maagden tot de oprichting van het klooster medewerken. Zij werden „Zusters van penitentie” genoemd en ook wel, naar haar gewaad, de „Grauwe Zusterkens”. Zij gingen gekleed in een grauwen rok, langen mantel en scapulier, terwijl een zwarte huik haar hoofd bedekte.

Het Rotterdamsche convent behoorde tot het Utrechtsche kapittel, dat in 1349 niet minder dan 70 kloosters van tertiariësen omvatte. Bij een brief van 7 September 1408 werden de kloosterlingen van Sinte Agniete door den magistraat in bescherming genomen. Uit dien brief blijkt o. a. dat het klooster uit ingezamelde giften was tot stand gekomen. Ook van deze Zusters werd verwacht, dat ze „naerstiglijk en getrouwelijk voor Stad en Overheid zouden bidden”; zij konden vrijelijk alle aan vrouwen voegende neringen en ambachten uitoefenen, zonder tot de betaling van eenige belasting verplicht te zijn. Voorts wilde de brief dat, wanneer de inrichting mocht uitsterven of dreigde te niet te gaan, „die van Schiedam en Delft,” (waarvan het Rotterdamsche convent een zoogenaamde planting schijnt geweest te zijn) daarin zouden voorzien door nieuwe geestelijke zusters herwaarts te zenden.

Het klooster strekte zich uit van de Botersloot tot achter de Pannekoekstraat en was 100 voet lang en 34 voet breed; aan de Noordzijde stond het Materhuis; de overige gebouwen bevonden zich aan de Zuidzijde der kerk. Tusschen die gebouwen lag een ruime planting, waarvan door van Alkemade de benaming van „Prinsenhof” werd afgeleid. Het kerkhof lag aan de Noordzijde der Prinsenstraat. Het convent beschikte over een ruim en aanzienlijk kwartier; immers, zoo lezen wij bij prof. Hensen, in 1479 riep de landvoogd edelen en steden ter dagvaart binnen de groote zaal van het convent. Nauwlijks was de stichting voltooid, of zij werd in 1412 door een hevigen brand vernield. De rector en biechtvader Willem van Dongen, een seculier, maar tot de derde orde van St. Franciscus behorende, verkreeg toestemming om aalmoezen tot den wederopbouw van het klooster in te zamelen en de burgerij was het convent blijkbaar genegen. Van het klooster ging bepaald geen armoede uit. Het was wel niet rijk, maar Geert Groote, de groote hervormer uit de XVe eeuw, prees de Zusters als „ijverige bijen, nooit ledig.” Om de belangen der burgerij niet al te zeer te schaden, werd door de Overheid bepaald, dat de Zusters van Sinte Agniete slechts met elf getouwen mochten arbeiden en alleen overdag. Vermoedelijk lag ten Noorden van het klooster nog eenig weiland, waarvan de vruchten aan de burgerij werden verkocht. De Zusters gingen echter in haren ijver te ver en begonnen de burgerij en de stadsaccijns te benadeelen door zelf haar meel te vermalen, zonder daarvan aangifte te doen. Wel was de Overheid zoo beleefd deze handelwijze „negligeus” te noemen, maar zond haar nochtans den accijnsmeester om een nauwkeurig onderzoek in te stellen met de bedreiging bij resolutie van 29 April 1535, dat, indien ze immer weder koren ontvingen „zonder de looden te hebben,” haar het malen ten eeuwigen dage zou verboden zijn.

Ook dit klooster begon in de XVIe eeuw in bloei af te nemen, zoodat men zich genoodzaakt zag nu en dan eenige gebouwde eigendommen aan particuliere personen te verkoopen. Zoo blijkt uit een giftbrief van 3 Juni 1562, dat zeker huis aan de Botersloot aan Rijck Remeraets verkocht werd, onder beding, dat hij geenerlei buitenlicht daarin mocht brengen, waardoor men in het klooster kon zien.

Den 22 September 1574 werd in een der gebouwen een allerbelangrijkste vergadering van de Staten van Holland gehouden, waarin o. a. tot het ontzet van Leiden besloten werd. In September van het volgende jaar beraamde de Regeering het plan om dit door de Zusterkens nu bijna verlaten convent tot eene geschikte verblijfplaats voor den Prins van Oranje in te richten, misschien wel hopende, dat hij hier zijn verblijf zou vestigen. Inderdaad, zoo lezen wij verder bij van Rijn, stelde de Prins een bewaarder aan voor dit „logies,” aan wien uit de stadskas vijftig gulden jaarlijks werd toegelegd. Van een vorstelijke residentie is echter niets gekomen en tegen 1 Mei 1578 werd den bewaarder de dienst opgezegd. Intusschen was nog aan een aantal nonnen het verblijf in een gedeelte van het klooster toegestaan, aan wie, daar zij bij den overgang van verdere inkomsten verstoken waren, een jaargeld, voor sommigen van f 18.— voor anderen van f 20.— werd toegestaan, dat later, uit de opbrengst van landerijen tot f 42.— en f 50.— werd verhoogd, en werd bij resolutie van 14 Maart 1579 bij behoorlijke lijfrentebrieven het onderhoud der nonnen verzekerd. In 1593 begon men met den aanleg der Prinsenstraat. Aan de nonnen werd inwoning en goede verzorging in het Gasthuis verschafft, waarna tot den verkoop der kloostergebouwen werd overgegaan. De kapel bleef in wezen en maakte deel uit

ST. AECHTE ZUSTERENHUIS, OMSTREEKS 1560.

Naar een tekening in het gemeente-archief te Rotterdam.

van de in 1608 aldaar gebouwde Prinsenkerk der Hervormde Gemeente.

Thans zijn de terreinen aangewezen voor de nieuw te bouwen Gemeente-bibliotheek.

* * *

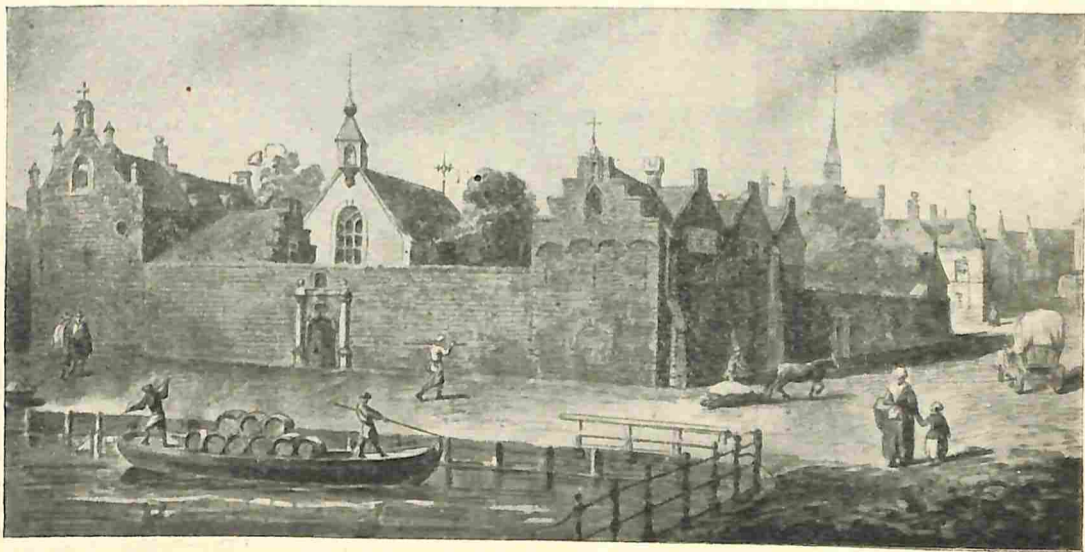
VI. HET KARMELITESSENKLOOSTER.

De Karmeliten beroemen zich er op de alleroudste monniken te zijn, de latere leerlingen van de profetenschool van Elia en Elisa, die op den berg Karmel, in de nabijheid van Nazareth en Jeruzalem, eene kapel ter eere der H. Maagd hadden gesticht. Zeven pausen hebben bij openbare brieven het beroep der monniken op de genoemde profeten bevestigd en paus Sixtus V heeft bovendien toegestaan, dat zij Elia en Elisa mochten vieren.

Tijdens de vervolging in de XIIIe eeuw zochten velen een schuilplaats in Westelijk Europa. In 1482 wenschten een elftal personen, van wie sommigen reeds tot den geestelijken stand behoorden, anderen zich daartoe zouden verbinden, een Karmelitesenklooster te Rotterdam te stichten.

Omtrent dit convent, waarvan de naam nergens wordt aangetroffen, en waarvan professor Hensen vermoedt, dat het niet tot wasdom gekomen is, wordt al bijzonder weinig meegedeeld. Van Rijn zegt er niet veel van en Kortebant, anders nog al nauwkeurig, verwacht het klooster met dat van Sinte Anna, hetwelk in de nabijheid stond, en verwacht zelfs de Karmelitesen met de Sinte Annazusteren. Hofdijk geeft eenige betrouwbare bijzonderheden, waaraan ik het een en ander ontleen.

Het Rotterdamsche convent was een telg van Haarlem. Vier geprofeste Zusters, benevens vijf „ingekleede” en drie „noch niet ingekleede Zusters” van de Karmelitenorde te Haarlem, werden in 1482 door Meester Aelbrecht Jansen van Haarlem, vicaris van den Provinciaal der Karmeliten in deze landen, in bescherming genomen. Het nieuwe convent werd aan de H. Maagd toegewijd en daarbij bepaald, dat drie der voornaamste zusters van het Haarlemsche convent voortaan in dat van Rotterdam zouden ingelijfd blijven, en de voornaamste bestuursters daarvan zijn. Voorts, dat zij al de conventen harer orde, zouden hebben vrij te houden van alle schulden, die zij of hare naasten maken zouden. Van deze vergunning werd 25 November 1482 eene notarieele akte opgemaakt, „in de voorste biechtkamer van ’t convent” en 13 December van ’t zelfde jaar schonk de stedelijke Regeering aan de nieuwe Zusteren, „overmits dat zij seer arm waren,” verlot om haar brood te winnen met ambachten en neringen met vrijdom van „alle schot en excijnsen.” Verder mochten zij, onder goedkeuring der magistraat, op Goeden Vrijdag, twee eerbare mannen uit de poorters kiezen, „om haar hulpelijk, vorderlick ende een onderstant te wesen in allen saecken, die zij te doen sullen mogen hebben ende sonderlingh voor hem recht te sprecken, te nemen en te geven, hetzij van het gemeene con-

KARMELITESSENKLOOSTER OMSTREEKS 1550.

Naar een tekening in het gemeente-archief te Rotterdam.

vent, of voor een ygelijck bijzonder in de voorsz. convente wesende, in alre manieren, gelijck zij dat selve zoude mogen doen of zij tegenwoordig waren."

Het klooster heeft gestaan op het Oosteinde der Kipstraat, op den hoek van de Goudsche Wagenstraat.

Wanneer het verlaten is en waar de nonnen gebleven zijn, wordt niet gemeld, evenmin de tijd der slooping. De Hervorming zal er wel een einde aan gemaakt hebben. Misschien is de stichting, evenals het Cecilia-klooster, door armoede vervallen, waarna de gebouwen werden afgebroken en door burgerwoningen vervangen.

* * *

VII. HET CECILIA OF BESLOTEN ZUSTEREN-KLOOSTER.

Waar dit klooster eigenlijk gestaan heeft, is niet met volkomen juistheid te bepalen. Volgens van Rijn moet dat geweest zijn op de Kipstraat of het had daar zijn uitgang; anders tusschen deze en de Korte Frankenstraat, of wel, zegt Kortebant, tusschen de Goudsche Wagenstraat en de Schoutensteeg, achter de huizen, „die nog op de Luizenmarkt 1) staan”; misschien, zegt hij verder, is de paardenstal van Buis op de Breedestraat nog een overblijfsel van het klooster. Dat de Ceciliën- of Besloten Zusters hier al vroeg geweest zijn, acht hij volkomen zeker en volgens professor Hensen moet het klooster reeds vóór 1425 hebben bestaan, want in dat jaar verleende Philips van Bourgondië kwijtschelding van twee nobelen aan de Besloten Zusters van Sinte Cecilia. De brief houdt ontslag voor den tijd van vier jaren, daar de zusters zeer arm waren en „grootte scade hadden geleden door de ballingen van de landen van Hollandt” waarmede de Hoekschen zullen bedoeld zijn, die toen het hoofd weer opstaken. 's Graven baljuw kreeg in last de Zusters gedurende vier jaren niet voor de renten aan te spreken, maar de quitantie bij de grafelijkheid in te leveren en die daarna aan het klooster af te geven, als waren de gelden ontvangen.

De brief luidt in zijn geheel als volgt:

„Philips, enz, doen kondt allen luijden, want de besloten Susteren van Sinte Cecilia bijnen onse stede van Rotterdam ons „jairlix voir renten sculdich sijn 'twe nobelen ende die selven „Susteren van den ballingen der lande van Hollandt grootte scade „geleden hebben, also dat zij 't niet wail gewesen en mogen die „voirsz rente op desen tijt aen ons te betaelen, so hebben wij

1) Deze benaming wordt in verschillende bronnen aangetroffen voor de „hol” van de Kipstraat naar de Goudsche Wagenstraat.

HET ONZE LIEVE VROUWEKLOOSTER VÓÓR DEN GROOTEN BRAND VAN 1563.

Naar de kleurentekening van J. A. v. R., gemeente-archief te Rotterdam.

„dairom ende om Godswile denselven susteren quijt gescouden „ende quijt scelde met dezen brieve alsulcken rente als ons van „den twe nobelen tsjairs voirsz, verschijnen sullen bijnen vier „jairen naestcomende, ende ontbieden ende bevelen dairom onsen „Bailliu ende Rentmeester van Rotterdam, die nu is of namaels „wesen sal, dat hij den susteren voirsz. ongemoeijet laet van den „renten voirsz, die voirsz. vier jair lang duirende ende dair of „alle jair nemende hair brieve van quitancien om voir ons of „voir onsen Tresorier mede te rekenen ende van also vel sullen „wij hem quijte en sijne rekeninge, die hij doen sal van dienste „voirsz.

„In oirkonde” enz.

„Datum in opido nostris de Rotterdam XXIII di mensis „Octobri Anno XXV. Ende als die voirsz. IIII jairen omgecomen „sijn, dat hij dan onse voirsz. brieve overneme ende die dan over- „leeren met sijne rekeninge.

„Commissiones R. Borgonje.

„1425 — 1427”

De „grootte scade” zal bestaan hebben in de nadeelen, toegebracht aan de eigendommen van het klooster buiten Rotterdam, niet aan het klooster zelf. Hiermede kan het volgende in verband gebracht worden. Toen Jacoba van Beijeren uit de Gentsche gevangenis geraakt was en in manskleeren, met behulp van Arent Spiering en Arent van Aelburg, met andere Hoeksgezinden. te Gouda haar verblijf hield, liet zij den Ijsseldijk doorsteken, waardoor geheel Schieland onder water liep. Wellicht heeft de zoozeer verarmde stichting zich niet meer staande kunnen houden en moet het hieraan toegeschreven worden, dat zij lang voor de overigen vervallen en haar kloostergebouw in andere handen is overgegaan.

De nonnen volgden den tweeden regel van den H. Dominicus in 1218 ingesteld en in 1368 merkelyk verscherpt. Hoewel van Rijn hiervoor geen bron aangeeft, behoeft dat, volgens professor Hensen, geen bezwaar op te leveren. Aan de leden der tweede orde van Sint Dominicus was „clausuur”, het bewonen van een besloten klooster, gelijck het in den brief van Philips van Bourgondië heet, voorgeschreven. Onbekend is het wanneer dit klooster tengronde ging. Op de lijst der verpondingen van 1514 komt het niet meer voor.

De Ceciliën zusters droegen witte onderkleederen met een zwartten mantel.

* * *

VIII. ONZE LIEVE VROUWEKLOOSTER.

Tenslotte nog een enkel woord omtrent het Onze Lieve Vrouweklooster op het West-Nieuwland. Meer dan eenig ander convent is dit wel in een dichten nevel gehuld; men weet zelfs niet of het een mannen- dan wel een vrouwenklooster geweest is.

De Hervorming heeft in de kloosters deerlijk huis gehouden, ze als met een bezem van de baan geveegd niet alleen, maar ook de blafferts 1) en kloosterbrieven vernietigd, waarbij menig kostbaar stuk is verloren gegaan zoodat wij nu vaak in het duister tasten.

Het Onze Lieve Vrouweklooster komt voor in de Schielandsche keur van 1430 omtrent het diep houden der sluizen binnen Rotterdam, waar men leest: dat de Zegwaartsche sluis gediept moet worden „tot Onser Vrouwenhuise in het West-Nijewenlant.”

Mogelyk is het wel een mannenklooster geweest, wanneer men in aanmerking neemt, dat de Karmeliter monniken gewoonlijk den naam van „Onser Vrouwe Broederen” plachten te dragen en daarmede in verband brengt de talrijke oude brieven of schuldbekentenissen betreffende deze Broederen; dan is het niet onwaarschijnlijk, meent van Rijn, dat deze geestelijke monnikenorde hier een convent bezeten heeft en wel op het West-Nieuwland, hetwelk, hetzij bij den grooten brand in 1563, of reeds vóór dien tijd, is ondergegaan.

De broederschappen of gilden, reeds vroeg hier te lande opgericht, waren van tweeërlei aard: geestelijke en wereldlijke. De bewoners van het Onze Lieve Vrouweklooster behoorden zeer waarschijnlijk tot de eerste categorie.

Behalve het hier vermelde heb ik nergens een spoor van het klooster kunnen ontdekken en besluit ik hiermede mijne beschrijving der „verdwenen kloosters in Rotterdam.” K. L. SCHAMP.

1) Blaffert: een register van tienden en renten, die een Heer van een klooster te vorderen had.

LENTE.

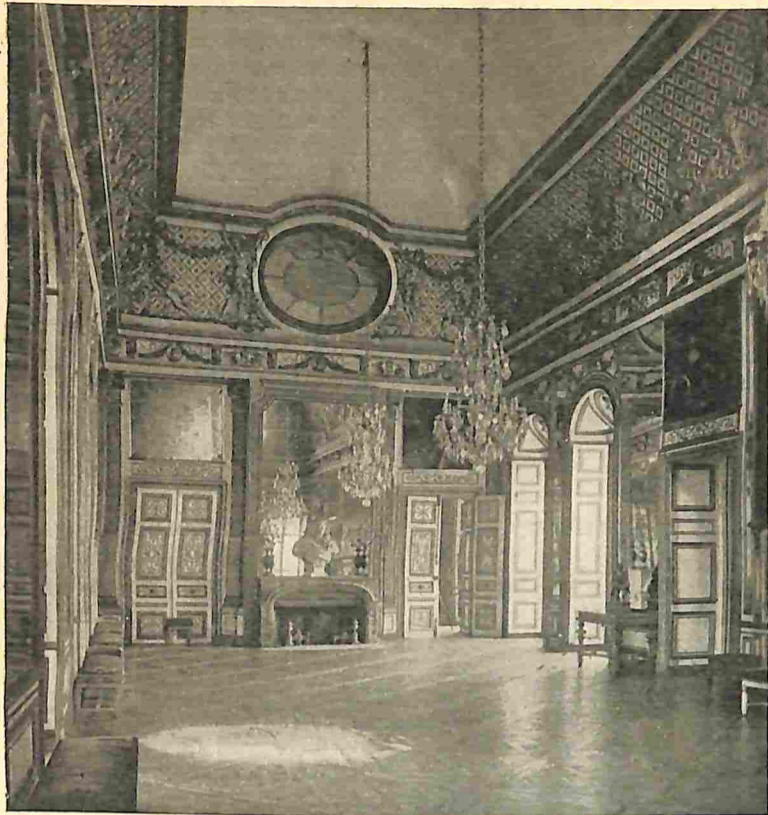
Het jonge groen wolkt in de twijgen,
En weeft een teeder waas in 't takkennet;
Het bosch heeft er zijn vanen uitgezet
Van levend loof, en in het zwijgen

Van 't boschpad blanke berken nijgen,
Fonteinend neer hun teere loovers met
Fijn vlinderwiekgewemel, zon bespet,
Als stofgoudval komt nederzijgen.

Van zon doorzogen steekt een sparrentop,
Waar jub'lend kwinkelt vogelzingen,
Als een pagode zijne takken op.

Een hommel zoemt z'n mijmeringen,
En een konijntje steekt den grauwen kop
Uit 't hol en komt naar buiten springen.

J. G.

DE SALON DE L'OEIL DE BOEUF IN HET SLOT VAN VERSAILLES.

VERSAILLES EN TRIANON.

WAAROM het Nederlandsche blad der „kasteelen”, van Lodewijk XIV's befaamde residentie slechts enkele afbeeldingen geeft, in plaats van in vele nummers zijn pracht af te beelden? De hieronder geplaatste afbeelding, de beste van de „Spiegelzaal”, die wij konden bemachtigen, geeft reeds voldoende antwoord: zoolang wij niet in 't bezit zijn van een reeks foto's, die van den rijkdom der vertrekken en de schoonheid der details een voldoende indruk geven, foto's die zóó zijn als wij gewóón zijn ze onzen lezers te bieden en die dit beroemdste der buitenverblijven in beeld brengen, zooals het verdient, laten wij het liever bij enkele platen, die aantonen, dat wij inzien het tegenover onze lezers verplicht te zijn in deze dagen iets van Versailles te geven.

In beeld. Maar ook in woord. Enkele mededeelingen laten wij hier daarom volgen.

Lodewijk XIII kocht in 1627 van Jean de Soisy de streek, waar zich thans stad, slot en park van Versailles bevinden, om er een jachthuis, daarna een jachtslot te bouwen. In 1660 vatte Lodewijk XIV het plan op, hier een grootsch slot te doen verrijzen, dat de macht van Frankrijk en van zijn „Zonnekoning” op waardige wijze zou belichamen. De bekwaamste bouwkundigen, schilders, beeldhouwers en tuinarchitecten stonden den vorst ter zijde om de bedoelingen van hun meester te verwezenlijken. In 1661 werd met den bouw begonnen, onder leiding van den architect Leveau. In 1672 was de bouw zoover gevorderd, dat de koning zijn paleis kon betrekken. Van 1676 af was Mansard de architect die den bouw leidde, en aan hem, met zijn talentvollen medewerker, den schilder Lebrun, dankt Versailles zijn grootste schoonheid, o. a. de spiegelgalerij en de kapel die eerst in 1710 voltooid was, terwijl de rest van het slot reeds in 1688 gereed was gekomen. Met den parkaanleg van Versailles, waarover hier te minder gezwezen mag worden, waar de onmetelijke tuinen en parken achter het slot bedoeld zijn als onderdeelen van het geheel, het vorstelijk lustslot, werd in 1669 een aanvang gemaakt; men kent hun schepper: André le Nôtre; men kent ook, zij 't in grove trekken, de eigenaardigheden van zijn stijl.

Na Lodewijk XIV's dood bleef — onder het regentschap — Versailles eenigen tijd onbewoond, maar na den dood van den hertog van Orleans betrok Lodewijk XV het slot, dat tot 1789 residentie der Fransche koningen is gebleven. Onder de beide opvolgers van den stichter heeft het slot nog verschillende wijzigingen ondergaan; met nieuwe reeksen prachtige zalen werd het verrijkt.

En nog in 1784 werd een uitbreiding beraamd, waarvan de kosten op het dubbele aantal millioenen werden geschat van die, welke reeds aan het slot waren besteed.

Tijdens de revolutie werd het luisterrijk gebouw deerlijk verwaarloosd; tijdens het Directoire huisden er invaliden. Napoleon I, Lodewijk XVIII en Karel X zorgden voor een tamelijk goed onderhoud, zonder den ouden luister te doen herleven. Onder Louis Philippe onderging het slot inwendig ingrijpende veranderingen, ten behoeve van de inrichting van een nationaal museum, gewijd aan Frankrijks militairen roem. Alleen het middengedeelte bleef ongewijzigd.

Het slot van Versailles heeft velen potentaten tot voorbeeld gediend voor hunne residentie. Daarom, en ook natuurlijk om zijn sterk verminderden luister van onbewoond slot, maakt het op den bereisden bezoeker niet meer den geweldigen indruk van eeuwen geleden, toen de Fransche heerschers er troonden in al hun macht, en het éénig was in zijn soort. Maar nóg vormt het een indrukwekkende herinnering aan de dagen, toen een vorst kon zeggen: „l'état c'est moi”. En bewondering wekken ook nog steeds de tuinen, die vooral op dagen waarop de waterwerken in actie zijn, een talrijke schare bezoekers trekken.

Trianon, na den bouw van het ten behoeve van Maria Antoinette opgetrokken Klein Trianon, Groot Trianon genoemd, is in 1670 in het park van Versailles gebouwd als verblijf voor Madame de Maintenon; uitwendig biedt het de reeds genoemde eigenaardigheden van den stijl Louis XIV, zooals deze zich aan de gevels vertoont. Daar het geen verdiepingen heeft, is het uiterlijk aanzien niet imponeerend; inwendig munt het uit door sierlijke vertrekken. Na Madame de Maintenon's dood is Grand Trianon voor hofpartijen gebruikt. Louis Philippe liet het verbouwen. L.

DE PELSJAGERS.

(34) (Slot). EEN VERHAAL UIT ATHABASCA
DOOR HULBERT FOOTNER.
HOOFDSTUK XXV.

KRANTENUITKNIPSELS.

Uit de „Prince George Star” van 19 Januari 19 —
ONSchULDIG.

TE 7.53 namiddags sprak de jury in de zaak Ambrose Doane het „onschuldig” uit zonder zich in de raadkamer te hebben teruggetrokken. Een andere uitspraak was onmogelijk. Toen de vrijgesprokene het gerechtshof verliet, werd hem een geestdriftige ovatie gebracht door het wachtende publiek.

Uit de „Prince George Star” van 24 Januari 19 —.

DE EIGENLIJKE SCHULDIGE.

Nu de zaak Ambrose Doane tot het verleden behoort, een tragische gerechtelijke dwaling gelukkig voorkomen en de opwinding bedaard is, is de tijd gekomen de eigenlijke oorzaken der onrust te Fort Enterprise na te gaan. Dat de toestand er ernstig was, ontkent niemand, doch men is algemeen geneigd de geheele zaak te vergeten, nu de onschuldige vrij is en de schuldige de hand aan zich zelf geslagen heeft. Het is nu tijd om maat-

Foto Neurdein

DE „GALLERIE DES GLACES” IN HET SLOT VAN VERSAILLES.

regelen te nemen, welke een herhaling van het gebeurde onmogelijk maken.

Indien Gordon Strange, dat buitengewone karakter, hoog spel speelde, doch verloor en betaalde — was hij de eenige misdadiger? Welke toestanden heerschten daar, dat het hem mogelijk was zijn schurkenplannen uit te voeren? Reeds jaren lang waren de arrogante politiek en de gewetenlooze werkwijze van de groote maatschappij, die het noorden van onze provincie verarmt, op ieders tong. Doch niemand durfde zijn stem er tegen verheffen. „Men” zegt, dat de machtige maatschappij de hulpeloze roodhuiden zonder mededoogen uitzuigt. „Men” zegt, dat ze de Indianen buitensporig hooge prijzen voor hun benodigheden laat betalen, terwijl voor kostbare pelzen belachelijk kleine bedragen worden betaald. Is dat waar? Wie zal het zeggen? Uit dat afgesloten land komt geen ander nieuws dan wat het de groote maatschappij behaagt door te laten. Enkele der getuigenverklaringen van het proces doen ons vermoeden, dat die beschuldigingen niet geheel ongegrond zijn.

Het Parlement behoort te onderzoeken. De vraag is of de Provincie Athabasca de maatschappij controleert of de maatschappij de provincie.

Uit de „Prince George Star” van 27 Januari 19 —

GAVILLER ONTSLAGEN.

Aan het hoofdkantoor van de Noord-Westelijke Bont-Maatschappij werd hedenmorgen medegedeeld, dat de ontslagaanvraag van John Gaviller, den agent van de Maatschappij te Fort Enterprise, aangenomen was en dat het ontslag onmiddellijk inging.

Duncan Mac Donald, de directeur-generaal van de Maatschappij verklaarde: „Het ontslag van den Heer Gaviller is in het belang van den dienst. In verband met den loop van onze zaken moeten onze agenten de grootst mogelijke vrijheid van handelen hebben en wij weten niet altijd wat er omgaat. De heer Gaviller had veel succes te Enterprise, doch de onthullingen in het Doane-proces bewijzen, dat zijn daden niet steeds in overeenstemming zijn geweest met de politiek, die de Maatschappij tegenover de Indianen gevolgd wenschte te zien. Naar onze meening is de welvaart der Indianen van meer belang dan winst.”

Later werd de heer Gaviller aangetroffen in het Royal George Hotel. Nadat het gebeurde besproken was, aarzelde hij niet zijn meening te zeggen. „Vertrouw maatschappijen niet,” zeide hij. „Ik heb ze dertig jaren van mijn leven gegeven, de beste jaren, en nu word ik aan den dijk gezet. De bedreiging van een parlementair onderzoek heeft hen tot de poging gebracht om van mij een zondebok te maken. Als ze denken, dat ik mij daarbij zal neerleggen, vergissen zij zich zeer. De welvaart der Indianen van meer belang dan winst, zeggen ze? Excuseer, dat ik moet lachen.” De heer Gaviller gebruikte daarna een enigszins krachtiger uitdrukking.

„U kunt namens mij zeggen,” ging hij voort, „dat ik altijd niet alleen de instructies letterlijk heb uitgevoerd, doch dat ik tweemaal per jaar mijn boeken voor den Inspecteur der Maatschappij heb opengelegd en dat deze tot in de kleinste bijzonderheden van mijn transacties op de hoogte was. Ik neem mijn deel in de schuld aan het gebeurde op me. Ik heb een les gehad. Maar laat ik u zeggen, dat de te Fort Enterprise gevolgde politiek naar den geest en naar den letter de politiek der maatschappij was. Bovendien heeft Fort Enterprise in mijn tijd den aandeelhouders der maatschappij duizenden en duizenden dollars opgebracht, terwijl ik niet anders dan mijn salaris heb ontvangen.”

Op dit oogenblik kwam de dochter van den heer Gaviller beneden en wilde hij niet meer zeggen. Mevrouw Gaviller weigerde inlichtingen te geven.

Uit de „Prince George Star” van 3 Februari 19 —

EEN KOSTBAAR SIERAAD.

Op het oogenblik bevindt zich in onze stad het mooiste bontstel, dat ooit in Amerika gezien is. Het is te zien in de étalage van de heeren Renfrew en Watkins in de Oliver Avenue. Het bestaat uit drie prachtige glanzend zwarte vossenhuizen met sneeuw witte staarteinden. Twee der vachten vormen den kraag, terwijl de derde — volgens vakmensen het mooiste stuk bont,

dat het noorden ooit heeft opgeleverd — de mof vormt. De heer Renfrew weigerde den prijs te noemen, doch wij vernamen uit goede bron dat zij voor 5000 dollar verzekerd zijn.

Er is iets romantisch en iets tragisch aan deze vachten verbonden. Twee der vachten zijn reeds eenigen tijd in het bezit van den heer Renfrew. Hij bewaarde ze, in de hoop een derde te krijgen en dus een volledig stel te bezitten. Deze, de mooiste van de drie, werd Augustus laatstleden door Ambrose Doane aangebracht. Dit was de vossen huid, die John Gaviller bijna het leven kostte, en die indirect oorzaak was van een Indianenopstand. Allen, die het jongste proces gevolgd hebben, zullen het zich herinneren.

Toen de heer Renfrew de derde vacht had, zond hij ze naar Londen om ze te laten opmaken. Ze zijn nu juist terug ontvangen. Een koper is reeds gevonden. Zijn naam wordt geheim gehouden, doch men verzekert ons, dat het stel in de Provincie zal blijven.

Uit de „Prince George Star” van 9 Februari 19 —

GAVILLER IN DIENST VAN MINOT EN DOANE.

¶ Gisteren is het belangwekkende feit bekend geworden, dat Ambrose Doane aan John Gaviller de leiding aangeboden heeft van de nieuwe factorie, welke Minot en Doane voornemens zijn aan het Groote Buffalo-meer op te richten.

Onze verslaggever kon den heer Doane niet vinden. Sedert de rechtszaak tracht hij op allerlei manieren reporters te ontwijken. Hij heeft een kamer in de Athabasca-Club, doch geen vertegenwoordiger van de pers heeft die tot dusver kunnen vinden. John Gaviller werd in het Royal George Hotel aangetroffen. Hij bevestigde onze gegevens en scheen zich in zijn nieuwe vooruitzichten zeer te verheugen.

„Het spreekt van zelf, nietwaar?” zeide hij. „Ik behoor tot het Noorden. Ik heb daar dertig jaar gewoond en als koopman ben ik door het voorgevallene niet minder geworden.”

Op onze verdere vragen schudde hij zijn hoofd ontkennend. „Ik heb onlangs al te veel tegen de heeren van de pers gezegd,” zeide hij. „Jullie hadt mij overvallen. Nu heb ik niets meer te zeggen. De schikkingen tusschen Ambrose Doane en mij gaan niemand aan. Ik kan echter wel zeggen, dat onze verhouding uitstekend is.”

Uit de „Prince George Star” van 21 Februari 19 —

DE ONTKNOOPING VANEEN ROMAN.

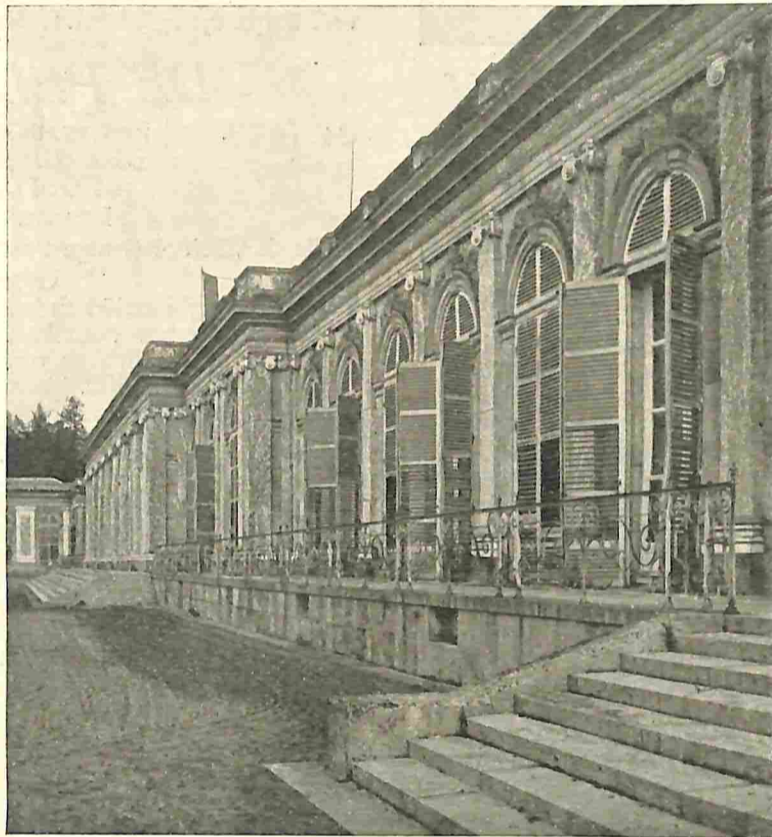
In een andere kolom van dit blad bevindt zich de kennisgeving van het huwelijk tusschen Ambrose Doane en mejuffrouw Colina Gaviller, dat een week geleden voltrokken werd in de kerk in de Jarvisstraat. De plechtigheid werd door den rector,

Rev. Algernon Mitford, geleid. De eenige getuigen waren haar vader en de heer en mevrouw Denholm. Op haar reiskostuum droeg de bruid het prachtige bontstel, dat aan iedereen thans welbekend is. Ambrose Doane had het gekocht.

Het nieuws werd tot heden geheim gehouden op wensch van de betrokkenen, die verdere ruchtbaarheid wenschten te vermijden. Wij vernemen, dat de heer en mevrouw Doane en de heer Gaviller denzelfden dag naar het noorden zijn vertrokken. Aan de Miwasa-landing scheiden zij: de bruid en bruidegom gaan verder noordwaarts naar Moultrie aan het Miwasa-meer, terwijl de heer Gaviller naar het noord-westen doorreist, naar Fort Enterprise, om daar zijn zaken te regelen en van daar naar zijn nieuwen post aan het Groote Buffalo-meer te vertrekken. Wij vernemen, dat Ambrose Doane de post te Moultrie zal beheeren, terwijl zijn compagnon in concurrentie met de Maatschappij een magazijn te Fort Enterprise zal openen.

In een particulieren brief uit de Landing wordt melding gemaakt van een prachtige wagen zonder wielen, geplaatst op het onderstel van een reusachtige slede, welken Ambrose Doane laat bouwen voor de lange reis naar het noorden. De wagen zal een kachel, een boekenkast, een buffet, een piano en alle andere gemakken van een huis in de stad bevatten en zal door vier paarden getrokken worden. Hun weg leidt over het ijs van de Miwasa-rivier, dat in den winter de eenige bruikbare weg is. Job, de kleine hond, die zoo dikwijls in het rechtsgeding genoemd is, maakt deel uit van het gezelschap.

EINDE.

GRAND-TRIANON, PARKZIJDE.